

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»  
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ**

**ВІДНОВНЕ ПРАВОСУДДЯ**

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ  
ВІЛЬНОГО ВИБОРУ СТУДЕНТА**

підготовки студентів  
освітнього ступеня  
спеціальність

**«бакалавр»  
081 Право**

**Івано-Франківськ  
2019 рік**

**РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:** кафедрою судочинства Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

**РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:** Устінський Андрій Вікторович – кандидат юридичних наук, викладач кафедри судочинства

Програма навчальної дисципліни схвалена на засіданні кафедри судочинства (протокол № 4 від 29.11. 2019 р.)

Затверджено Вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту (протокол № 4 від 26.12. 2019 р.)

## **ВСТУП**

Програма вивчення навчальної дисципліни вільного вибору студента «Відновне правосуддя» складена для студентів спеціальності 081 Право, освітнього ступеня «бакалавр».

**Предметом вивчення навчальної дисципліни** є діюче законодавство, яке регулює застосування процедур відновного правосуддя в кримінальному процесі.

**Міждисциплінарні зв'язки:** Навчальна дисципліна «Відновне правосуддя» має тісний зв'язок з такими дисциплінами «Кримінальне право України», «Кримінальне процесуальне право України».

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістових модулів:**

Модуль I. Теоретичні основи відновного правосуддя та його форм.

Модуль II. Міжнародні стандарти, європейський досвід та перспективи запровадження і застосування відновного правосуддя в Україні

## 1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. *Метою* вивчення курсу є дати студентам необхідні знання про способи, форми реалізації медіації у кримінальному процесі.

1.2. *Основними завданням* вивчення курсу є: ознайомити студентів з необхідними джерелами права; сприяти глибокому засвоєнню нормативних актів, прищепити вміння працювати з ними; ознайомити з новими підходами до деяких принципів права і навчити використовувати їх зміст при вирішенні конкретних правових питань; навчити застосовувати теоретичні положення на практиці; прищепити навички складання процесуальних документів за результатами медіації. Засвоєння предмету відновного правосуддя є необхідним етапом отримання вищої юридичної освіти

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

*знати :*

- ✓ стан основних проблем запровадження та реалізації відновного правосуддя;
- ✓ підходи до його розуміння; основні ознаки відновного правосуддя; принципи його застосування;
- ✓ джерела права, в тому числі історичні пам'ятки, в яких закріплено відновний підхід;
- ✓ форми відновного правосуддя;
- ✓ нормативне підґрунтя його застосування; систему кримінально-процесуального права щодо можливості застосування медіації та судовій і медіаційній практиці у кримінальних справах;
- ✓ практику застосування правоохоронними органами і судами медіації, перспектив та основних напрямків розвитку законодавства щодо медіації.

*вміти :*

- ✓ правильно тлумачити та застосовувати правові норми в процесі роботи за юридичною спеціальністю;
- ✓ використовувати отримані знання для вирішення професійних завдань;
- ✓ складати процесуальні документи та ділову документацію в процесі призначення медіації чи за її результатами

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **90 годин / 3 кредити ECTS.**

## **2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Змістовий модуль 1. Теоретичні основи відновного правосуддя та його форм

### **Тема 1: Відновне правосуддя: загальна характеристика.**

Демократизація і гуманізації кримінального процесу як підґрунтя відновного правосуддя. Співвідношення правосуддя і відновного правосуддя. Підходи до поняття «відновне правосуддя» М. Райта, Т. Маршала, Дж. Брейтвейта, Д. Ван Несса, В.Маляренка, І.Войтюк, Л. Корнозової. Ознаки відновного правосуддя.

Загальноправові (конституційні) принципи кримінального процесу, на яких ґрунтується відновне правосуддя. Демократизм, законність, гуманізм, диспозитивність, рівність перед законом, повага до гідності особи в контексті відновного правосуддя.

Спеціальні принципи відновного правосуддя: максимальне відновлення стану потерпілого, що існував до вчинення злочину; реальне відшкодування шкоди, завданої злочином безпосередньо правопорушником; активна участь сторін у вирішенні кримінально-правового конфлікту на основі діалогу потерпілого і правопорушника; добровільність; консенсус; участь представників громади.

### **Тема 2. Історія кримінально-процесуальної політики у сфері примирення та посередництва в Україні.**

Посередники в кримінальному процесі Київської Русі. Примирення з потерпілим у Псковській судній грамоті. Основи відновного підходу в Судебнику 1470 р. Литовські статuti 1529, 1566, 1588 рр. як історичні пам'ятки, що містили чіткі обриси елементів відновного правосуддя.

Козацьке право про відновний підхід до розв'язання кримінально-правових конфліктів. Примирення у кримінальному процесі за Соборним уложенням 1649 р. Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 р. як основа для розвитку відновного правосуддя на українських землях. Примирення та посередництво в Уложенні про судові установи, Уставі кримінального судочинства, Уставі про покарання, які накладаються мировими судами.

Законодавчі акти, що діяли на території ЗУНР про відновний підхід. Інститут примирення у Кримінальному і кримінально-процесуальному законодавстві першої половини ХХ століття. Кримінально-процесуальний кодекс 1960 р. як підстава для реалізації відновного підходу в кримінальному процесі. Розширення можливостей застосування форм відновного правосуддя на основі Малої судової реформи 2001 р.

### **Тема 3. Форми відновного правосуддя та їх характеристика.**

Підходи до способів зовнішнього виразу відновного правосуддя. Основні форми відновного правосуддя: медіація, кола правосуддя, медіація.

Сімейні конференції в Новій Зеландії та Австралії. Кола правосуддя в Канаді та США. Основні етапи кін правосуддя. Види і структура кін правосуддя. Поняття медіації у кримінальних справах.

#### **Тема 4. Медіація як найпоширеніша форма відновного правосуддя.**

Загальні риси медіації. Елементи медіації: посередництво, конфлікт, процедура. Місце медіації у кримінальному процесі. Медіація як складова частина кримінального процесу або його альтернатива. Медіація як додатковий захід після винесення вироку. Медіація у системі стадій кримінального процесу. Критерії, на основі яких в кримінальній справі можливо провести медіацію: залежно від тяжкості злочину, особливостей співучасті у вчиненні злочину, від об'єкту злочину, наявності потерпілого, кримінально-правового статусу суб'єкта злочин, кримінально-правової позиції суб'єкта злочину щодо визнання своєї вини, наявності згоди потерпілого та обвинуваченого (підсудного), позиції суб'єкта владних повноважень (слідчий, прокурор, суддя) щодо проведення медіації.

Модуль II. Міжнародні стандарти, європейський досвід та перспективи запровадження і застосування відновного правосуддя в Україні

#### **Тема 5. Міжнародно-правові основи відновного правосуддя.**

Класифікація міжнародно-правових актів ООН у сфері відновного правосуддя. Основи відновного правосуддя у Загальній декларації прав людини, Каракаській декларації, Декларації основних принципів правосуддя для жертв злочинів та зловживання владою, Мінімальних стандартних правил Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх ("Пекінських правил"), Керівних принципів, що стосуються ролі осіб, які здійснюють судові переслідування, Мінімальних стандартних правил ООН у відношенні заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням ("Токійських правил"), Рекомендації відносно міжнародного співробітництва в галузі запобігання злочинності та кримінального правосуддя в контексті розвитку, Керівних принципів запобігання злочинності серед неповнолітніх ООН ("Ер-Ріадських керівних принципів"), Віденській декларації про злочинність та правосуддя: відповіді на виклики ХХІ століття, Бангкокській декларації "Взаємодія та заходи у відповідь: стратегічні союзи в сфері попередження злочинності і кримінального правосуддя", Керівних принципів що стосуються правосуддя з питань, пов'язаних з участю дітей-жертв та свідків злочинів, Основних принципів та керівних положень, що стосуються права на правовий захист і відшкодування збитку для жертв грубих порушень міжнародних норм в галузі прав людини та серйозних порушень міжнародного гуманітарного права.

Регламентація відновного правосуддя у Рекомендації "Про розробку і здійснення заходів посередництва та відновного правосуддя в сфері кримінального судочинства" Економічної та Соціальної Ради ООН та Резолюції Економічної і Соціальної Ради ООН "Про основні принципи програми відновного правосуддя у кримінальних справах".

Право на поновлення у правах та право на компенсацію шкоди у міжнародно-правових актах як основоположні засад відновного правосуддя. Підстави запровадження відновного правосуддя та умови його застосування. Основні аспекти процесуально-правового статусу учасників відновного процесу. Вплив відновного правосуддя на хід кримінального процесу.

Класифікація європейських правових актів у сфері відновного правосуддя. Основи відновного правосуддя у Рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи "Про деякі заходи покарання, альтернативні позбавленню волі", "Про шляхи полегшення доступу до правосуддя", "Про становище потерпілого в межах кримінального права і кримінального процесу", "Про спрощення кримінального правосуддя", "Про соціальний вплив на злочинність неповнолітніх", "Про Європейські правила щодо загальних санкцій та заходів", "Про управління системою кримінального правосуддя", "Про нові способи боротьби із злочинністю неповнолітніх і роль правосуддя у справах щодо неповнолітніх", Європейській конвенції про здійснення прав дітей. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи "Про медіацію у кримінальних справах" як спеціальний європейський правовий акт у сфері відновного правосуддя.

#### **Тема 6. Європейський досвід впровадження відновного правосуддя (на прикладі Англії, Німеччини, Польщі, Словенії).**

Правова основа застосування відновного правосуддя в Англії, Німеччині, Польщі, Словенії. Форми відновного правосуддя в Європейських країнах. Можливість застосування відновного правосуддя на різних стадіях кримінального процесу в та прийняття рішення про призначення медіації в Англії, Німеччині, Польщі, Словенії. Системи критеріїв, відповідно до яких призначається медіація у цих країнах. Кримінально-процесуальні та кримінально-правові наслідки медіації та інших форм відновного правосуддя медіації в Англії, Німеччині, Польщі, Словенії.

#### **Тема 7. Передумови впровадження відновного правосуддя у законодавство України.**

Інститут примирення у кримінальних справах як основна передумова застосування медіації. Співвідношення медіації і примирення. Підзаконні акти як передумова впровадження відновного правосуддя в Україні. Концепція вдосконалення судівництва для утворення справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів та Концепція реформування кримінальної юстиції України як підстави запровадження медіації. Рекомендації щодо застосування медіації у Постановах Пленуму Верховного Суду України "Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх" та "Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів". Акти Генеральної Прокуратури України та Міністерства внутрішніх справ як підстави застосування форм відновного правосуддя. Медіаційна практика.

## **Тема 8. Правові основи відновного правосуддя у чинних нормативно-правових актах та аналіз законопроектів у цій сфері.**

Норми КК та КПК України як способи реалізації відновного підходу.

Проекти законодавчих актів у сфері медіації: проект Закону України "Про медіацію у кримінальних справах" (2006 р.), проект Закону України "Про медіацію (посередництво) у кримінальних справах" та проект Закону України "Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо процедури медіації (посередництва) " (2007 р.), проект Закону "Про медіацію (примирення)" та проекту Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо процедури медіації (примирення)" (2008 р.), проекту Закону "Про медіацію" та проект Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо процесу медіації" (2010 р.).

Визначення процесуальної основи медіації, її поняття та строків проведення у КПК України. Здійснення нормативної регламентації статусу медіатора у кримінальному процесі. Право потерпілого, обвинуваченого (підсудного) на участь у медіації. Вирішення питання про зупинення провадження у справі у зв'язку з проведенням медіації. Статус договору про примирення та його правові наслідки. Гарантії недопустимості погіршення статусу обвинуваченого (підсудного) незалежно від участі у медіації та її результатів.

### 3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Айртсен И. Деятельность в области восстановительного правосудия в Европе/ И. Айртсен // Вестник восстановительной юстиции. – 2000. – №3. – С.6.
2. Айртсен И. Примирение между жертвой и правонарушителем в случае серьезных преступлений: последовательное и структурное изменение парадигмы преступности; [пер. с англ. Т. Громовий] /И. Айртсен // Правосудие по делам несовершеннолетних. – М.: Центр "Судебно-правовая реформа", 2000. – С. 122-130.
3. Альтернативы уголовному преследованию: Европейская практика и российский уголовно-процессуальный контекст. [под общ. ред. И. Л. Петрухина]. – М.: МОО Центр "Судебно-правовая реформа", 2003. –196 с.
4. Багаутдинов Ф. Расширение частных начал в уголовном процессе/Ф.Багаутдинов // Российская юстиция. – 2002. – № 2. – С. 32-34.
5. Бангкокська декларація ООН «Взаємодія та заходи у відповідь: стратегічні союзи в сфері попередження злочинності і кримінального правосуддя» від 25 квітня 2005р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.un.org/russian/events/11thcongress/bangkok\\_decl.pdf](http://www.un.org/russian/events/11thcongress/bangkok_decl.pdf).
6. Брейтуэйт Д. Преступление, стыд и воссоединение; [пер. с англ.]/Д.Брейтуэйт.– М.: МОО Центр "Судебно-правовая реформа",2002.– 310с.
7. Ващук Б. Предмет доказування щодо цивільного позову у кримінальному процесі: [монографія]/ Б. Ващук. – Львів: ПАІС, 2008. – 208 с.
8. Відновне правосуддя: [Електронний ресурс]/ Український Центр Порозуміння. – Режим доступу: [http://www.commonground.org.ua/ ukr/rj\\_about.shtml](http://www.commonground.org.ua/ ukr/rj_about.shtml).
9. Відновно-соціальна трансформація: [звіт за проектом 2003-2006]. – К., 2006. – 98 с.
10. Вілднер Е. Процедура посередництва (арбітражне провадження) в польському кримінальному процесі – в практичній діяльності Білостоцької апеляційної прокуратури/ Е. Вілднер // Відновне правосуддя в Україні. Щоквартальний бюлетень. – 2008. – №4. – С. 54-59.
11. Висновок Академії прокуратури України при Генеральній прокуратурі України "Щодо відповідності чинному законодавству України розроблених "Українським Центром Порозуміння" механізмів впровадження програм примирення в Україні" //Відновне правосуддя в Україні. Щоквартальний бюлетень. – 2005. – №1-2. – С.71-72.
12. Восстановительное правосудие для несовершеннолетних и социальная работа: [учебное пособие под ред. Л. М. Карнозовой]. – М.: МОО Центр "Судебно-правовая реформа", 2001. – 334 с.
13. Восстановительное правосудие в России: технология взаимодействия общества и государства. – М.: МОО Центр «Судебно-правовая реформа», 2001. – 78 с.
14. Головкин Л.В. Альтернативы уголовному преследованию в современном праве/ Л.В. Головкин – СПб.: Издательство "Юридический центр Пресс", 2002. – 544 с.

15. Горова А. Відновне правосуддя. Особливості впровадження процедури медіації: Європейський досвід. Соціологічний аспект/А. Горова, – К., 2006. – 36 с.
16. Гроенхейзен М. Медиация жертвы и правонарушителя: правовые и процедурные гарантии. Эксперименты и законодательство в некоторых европейских странах/М. Гроенхейзен// Восстановительное правосудие [под общей ред. И.Л.Петрухина]. – М.: МОО Центр "Судебно-правовая реформа", – 2003. – 196 с.
17. Гудин Р. Посередництво: загальний огляд альтернативного способу розв'язання конфліктів [Електронний ресурс]/ Р. Гудин //Посередництво та суди./ Електронний часопис Держдепартаменту США «Питання демократії» – 1999. – №12. – 38 с. – Режим доступу до журн.:<http://www.commonground.org.ua/dld/MediationAndCourts.zip>.
18. Дали К., Имарижеон Р. Прошлое, настоящее и будущее восстановительного правосудия: некоторые критические размышления; [пер. с англ. А. Лаптевой]/ К. Дали, Р. Имарижеон. – М.: Центр „Судебно-правовая реформа”, 2001. – 84 с.
19. Закон Польщі "Про судочинство у справах щодо неповнолітніх" в редакції від 15 вересня 2000р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.commonground.org.ua/ukr/lib\\_law.shtml](http://www.commonground.org.ua/ukr/lib_law.shtml).
20. Замінус В. Передумови впровадження процедури медіації в Україні/ Замінус В., Ковриженко Д., Землянська В.// Часопис ПАРЛАМЕНТ. – К.: ДП "Друкарня ДУС", 2004. – № 3. – С. 2-11.
21. Заява Ради суддів України Заяву "Про концептуальні підходи Ради суддів України до подальшого здійснення судово-правової реформи в Україні" від 26 травня 2006 р./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [zakon.nau.ua/doc/?uid=1077.1746.0](http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1077.1746.0).
22. Землянська В.В. Аналіз практики судів з впровадження процедури медіації в Англії, Бельгії та Німеччині (медіатор) [Електронний ресурс]/ В.В.Землянська – Режим доступу: [http://www.commonground.org.ua/dld/doc/Zemlyanska\\_mediator\\_view.pdf](http://www.commonground.org.ua/dld/doc/Zemlyanska_mediator_view.pdf).
23. Землянська В.В. Відновне правосуддя в кримінальному процесі України. [посібник]/ В.В. Землянська. – К.: Видавець Захаренко В.О., 2008. – 200 с.
24. Землянська В.В. Запровадження відновних підходів: зміна погляду на кримінальне судочинство./В.В. Землянська// Журнал "Право України". –2003. – №10. – С.154–156.
25. Зер Г. Введение в восстановительное правосудие/Г. Зер// Вестник восстановительной юстиции. – 2000. – № 1. – С. 2 – 10.
26. Зер Г. Зміна об'єктива: новий погляд на злочин та правосуддя/ Г. Зер; [пер. з англ. М. Яковлєва]. – К.: Університетське видавництво "Пульсари", 2004. – 224 с.
27. Зер Г. Медиация (посредничество) в случаях тяжких преступлений; [пер. с англ. Н.Хариковой]// Вестник восстановительной юстиции/ Г. Зер. –2001. – № 3. – С. 25-30.
28. Інструкція "Про основні умови і обставини для передачі справи для

врегулювання". Затверджена Генеральним прокурором Словенії; [пер. Українського Центру Порозуміння]/ Офіційний вісник Республіки Словенія, №45/99.

29. Коатс Р. Круги восстановительного правосудия в Южном Сент-Поле, Миннесота: [Електронний ресурс]/ Р. Коатс, М. Умбrait, Б. Вос. – Режим доступу: [http://www.commonground.org.ua/dld/Circles\\_study\\_rus.zip](http://www.commonground.org.ua/dld/Circles_study_rus.zip).

30. Коваль Р.Г. Актуальні питання реформування української моделі відновного правосуддя: Матеріали семінару ["Медіація – засіб профілактики злочинності серед неповнолітніх"] – Івано-Франківськ, – 2007. – 70 с.

31. Концепція удосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до Європейських стандартів, схвалена Національною комісією зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права 22 березня 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=361%2F2006>.

32. Костицький М.В. Відновне правосуддя у контексті правової політики України: Матеріали Міжнар. конф. ["Формування української моделі відновного правосуддя"], (м. Київ, 10-11 лютого 2005 р.). – Київ, 2005.–С. 21-25.

33. Кримінальний кодекс Польщі. Кримінально-процесуальний кодекс Польщі (витяги)/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.commonground.org.ua/dld/Vytiagy%20z%20KK%20ta%20KPK%20Polsh.i.zip>.

34. Кристи Н. Конфликты как собственность/Н. Кристи// Базовые навыки разрешения конфликтов и ведение программ примирения жертв и правонарушителей [под ред. Р. Коваля]. – К., Украинский Центр Согласия, 2003. – С. 53 – 64.

35. Леннуар Н.Н. Альтернативное разрешение споров: переговоры и медиация: [учеб.-метод. пособие]. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского института права имени Принца П.Г. Ольденбургского, 2004. – 100 с.

36. Лист Генерального прокурора України "Щодо використання процедур примирення у кримінальному провадженні та розширення альтернативи кримінальному переслідуванню" від 1 серпня 2008р./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.commonground.org.ua/dld/doc/Rekomend\\_Genprokur\\_zastosuvan\\_mediacyi.doc](http://www.commonground.org.ua/dld/doc/Rekomend_Genprokur_zastosuvan_mediacyi.doc).

37. Лист начальника Департаменту кримінальної міліції у справах дітей "Про організацію трирівневої моделі профілактики правопорушень серед дітей" від 30 вересня 2009р. №58/2-1892/Відновне правосуддя в Україні. Щоквартальний бюлетень. – 2009. – №3–4 – С. 6–32.

38. Маєрс Д. Международный обзор программ восстановительного правосудия: [специальное издание для участников конференции "Формирование украинской модели восстановительного правосудия", К., 2004. – 102 с.

39. МакЭлри. Новозеландская модель семейных конференций. [Електронний ресурс]/ МакЭлри Фредерик//Без Тюрем. Лучшие практические достижения наряду с процессом уголовного правосудия. – Кингстон, штат Онтарио, Канада, 1998. – Режим доступу: <http://www.sprc.ru/library.html#rj>.

40. Максудов Р.Р. Программы примирения по делам несовершеннолетних – на пути к практической реализации идей восстановительного правосудия в России/ Р.Р. Максудов, М.Г. Флямер //Правосудие по делам несовершеннолетних. Перспективы развития. – М., 1999. – 236 с.
41. Маляренко В.Т. Перебудова кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: [монографія]/ В.Т. Маляренко. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 512 с.
42. Маляренко В.Т. Відновлювальне правосуддя: можливості запровадження в Україні/В.Т. Маляренко, І.А. Войтюк// Відновне правосуддя в Україні. Щоквартальний бюлетень. – 2005. – Спецвипуск. – С. 6-32.
43. Мачужак Я.В., Землянська В.В. Медіація як ефективний засіб для перевиховання та попередження злочинності серед неповнолітніх [Електронний ресурс]/Я.В. Мачужак, В.В. Землянська. – С. 1-8. – Режим доступу: [http://www.rj.org.ua/files/pub\\_mach\\_zem.zip](http://www.rj.org.ua/files/pub_mach_zem.zip).
44. Мета Г. Что такое медиация? [Електронний ресурс]/ Г. Мета – Режим доступу: <http://www.pt-center.ru/files/metha2.pdf>.
45. Микитин Ю.І. Випадки з практики роботи медіаторів/ Ю.І. Микитин//Розвиток центрів відновного правосуддя в громадах [посібник, група авторів: Р.Коваль, Н. Прокопенко, В. Каневська, А. Горова та ін]. – К., 2008. – 88 с.
46. Микитин Ю.І. Договір про примирення у кримінальному процесі/Ю.І. Микитин//Відновне правосуддя в Україні. Щоквартальний бюлетень. – 2007. – №2. – С. 10-12.
47. Микитин Ю.І. Медіація – засіб профілактики злочинності серед неповнолітніх/ Ю.І. Микитин. – Івано-Франківськ., 2006. – 64 с.
48. Микитин Ю.І. Медіація у кримінальних справах: деякі правові аспекти: [посібник]/Ю.І. Микитин. – К., 2006. – 84 с.
49. Несс Д. Ван. Восстановительное правосудие и международные права человека/Д. Ван Несс//Восстановительное правосудие [под общей ред. И.Л.Петрухина].– М.: МОО Центр "Судебно-правовая реформа", 2003.–С.12-32.
50. Организация и проведения программ восстановительного правосудия: [метод. пособие под ред. Л.М. Корнозовой и Р.Р. Максудова]. – М.: МОО Центр "Судебно-правовая реформа", 2006. – 244 с.
51. Правила щодо врегулювання кримінальних справ. Затверджені Міністерством праці, у справах сім'ї та суспільства Словенії 14 липня 1999р.: [пер. Українського Центру Порозуміння]. – Офіційний вісник Республіки Словенія, №53/99.
52. Праніс К. Кола примирення. Від злочину до повернення в громаду: [пер. з англ.]/ К. Праніс, Б. Стюарт, М. Уедж. – К.: Видавець Захаренко В.О., 2008. – 272с.
53. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 2 липня 2004 року № 13 "Про практику застосування судами законодавства, яким передбачені права потерпілих від злочинів" / Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 8 (48). – С. 6–10.

54. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16 квітня 2004 року № 5 "Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх" / Вісник Верховного Суду України. – 2004. – №5. – С. 4–8.
55. Проект Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо процедури медіації (примирення)" / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rj.org.ua/uk/node/121>.
56. Проект Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо процесу медіації" станом на 01.04.2008р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rj.org.ua/uk/node/23>.
57. Проект Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо медіації" станом на 01.03.2009р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.niss.gov.ua/centr.../ekspert.htm](http://www.niss.gov.ua/centr.../ekspert.htm).
58. Проект Закону України "Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо процедури медіації (посередництва)": Матеріали міжнар. конф. ["Роль Центрів відновного правосуддя в системі ювенальної юстиції"], (м. Київ, 19-20 квітня 2007р.). – Київ, 2007. – 78 с.
59. Проект Закону "Про медіацію" станом на 01.04.2008р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rj.org.ua/uk/node/23>.
60. Проект Закону "Про медіацію" станом на 01.03.2009р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/centr.../ekspert.htm>.
61. Проект Закону України "Про медіацію у кримінальних справах": Матеріали Міжнар. конф. ["Впровадження відновного правосуддя в Україні: досвід та перспективи"], (м. Київ, 20-21 квітня 2006 р.). – Київ, 2006. – 128 с.
62. Проект Закону України "Про медіацію (посередництво) у кримінальних справах": Матеріали міжнар. конф. ["Роль Центрів відновного правосуддя в системі ювенальної юстиції"], (м. Київ, 19-20 квітня 2007р.). – Київ, 2007. – 78с.
63. Проект Закону України "Про медіацію (примирення) " / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.niss.gov.ua/centr.../ekspert.htm](http://www.niss.gov.ua/centr.../ekspert.htm).
64. Проект Кримінально-процесуального кодексу України станом 13.12.2007: [Електронний ресурс] / В.Р. Мойсик, І.В. Вернидубов, С.В. Ківалов, Ю.А. Кармазін]. – Режим доступу: [http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb\\_n/webproc4\\_1?pf3511=31115](http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=31115).
65. Проект Кримінально-процесуального кодексу України: [Електронний ресурс] / Національна комісія зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права – Режим доступу: <http://castle.minjust.gov.ua/0/project/CriminalCodex>.
66. Проект Концепції законодавчого врегулювання застосування програм відновного правосуддя (медіації) у кримінальному судочинстві України: Матеріали Міжнар. конф. ["Впровадження відновного правосуддя в Україні: досвід та перспективи"], (м. Київ, 20-21 квітня 2006р.). – К., 128 с.
67. Проект Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної програми впровадження відновного правосуддя в систему

кримінальної юстиції України на період до 2015 року"// Відновне правосуддя в Україні. Щоквартальний бюлетень. – 2008. – №4. – С. 14-18.

68. Райт М. Восстановительное правосудие – путь к справедливости. [симпозиум]/ М. Райт. – К.: Издат. Захаренко В.А., 2007. – 304 с.

69. Райт М. Парадигма відновного правосуддя. Відновне правосуддя в Україні. Щоквартальний бюлетень/М. Райт, 2005. – Спецвипуск – С. 33-47.

70. Райт М. Программы восстановительного правосудия [Електронний ресурс]/М. Райт. – М., Архив МОО Центр "Судебно-правовая реформа", 2003. – 15 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM): кольор.; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium-266; 32 Mb RAM; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. – Назва з титул. екрану.

71. Резолюція ООН "Про основні принципи програми відновного правосуддя у кримінальних справах" від 24 липня 2002р./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.commonground.org.ua/dld/RJU\\_bulletin/RJU.Vol.1-2.content\\_ukr.html](http://www.commonground.org.ua/dld/RJU_bulletin/RJU.Vol.1-2.content_ukr.html).

72. Рекомендація Ради Європи "Про медіацію у кримінальних справах" № R(99)19 від 15 вересня 1999р./Відновне правосуддя в Україні: Спецвипуск. – 2005. – С. 53–56.

73. Рекомендація "Про спрощення кримінального правосуддя" №6R(87)18 від 17 вересня 1987р./Відновне правосуддя в Україні. Щоквартальний бюлетень. – 2007. – №3. – С. 11-17.

74. Рішення Ради національної безпеки і оборони України "Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів" від 15 лютого 2008 р.: [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://www.zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.28893.1>.

75. Розпорядження Міністра юстиції Польщі "Про порядок проведення процедури медіації у кримінальних справах" від 13 червня 2003 р./ Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.commonground.org.ua/dld/med\\_spr\\_karn\\_ukr.zip](http://www.commonground.org.ua/dld/med_spr_karn_ukr.zip).

76. Розпорядження Міністра юстиції Польщі "Про порядок проведення процедури медіації у справах щодо неповнолітніх" від 18 травня 2001р./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.commonground.org.ua/dld/pl\\_rozp\\_180501\\_ukr.zip](http://www.commonground.org.ua/dld/pl_rozp_180501_ukr.zip).

77. Соловйова О.Є. Примирення сторін у кримінальному процесі України: дис. ... к. ю. н.: 12.00.09/ О.Є. Соловйова. –Х., 2006. – 234 с.

78. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: [навчальний посібник, В.Т. Білоус., С.Е. Демський, О.С. Захарова та ін.]. – К.: ЮрінкомІнтер, 2002. – 320 с.

79. Судебная власть [под ред. И. Л. Петрухина], – М.: ООО "ТК Велби", 2003. – 720 с.

80. Указ Президента України "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України" від 15 лютого 2008 р.: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.28893.1>.

81. Усунення завданої злочином шкоди. Можливості програм примирення [брошура]. – К.: ПП "Гранмна". – 2005. – 18 с.

82. Фріс П.Л. Політика в сфері боротьби зі злочинністю і права людини: [монографія]/П.Л. Фріс. – Надвірна, 2009 р. – 128 с.
83. Яніцька Д. Що таке медіація в Польщі?/ Д. Яніцька// Розвиток медіації в Україні. Польсько-українська співпраця: [збірник статей. наук. редактор І.А. Войтюк] – К.: "Арт-Бюро", 2004. – 228 с.
84. Aertsen I., Mackay R., Pelican C., Willemsens J., Wright M. Rebuilding Community Connections – Mediation and Restorative Justice in Europe/I. Aertsen, R. Mackay, J. Willemsens, et al.//Strasburg: Council of Europe Publishing.–2004.– 123p.
85. Braithwaite J. Restorative Justice and Responsive Regulation (Studies in Crime and Public Policy)/ J. Braithwaite. – Oxford: Oxford University Press Inc. – 2002. – 123 p.
86. Crime and Disorder Act 1998//Office of Public Sector Information./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.legislation.hmsso.gov.uk/acts/acts1998/ukpga\\_19980037\\_en\\_1](https://www.legislation.hmsso.gov.uk/acts/acts1998/ukpga_19980037_en_1).
87. European forum victim-offender mediation and restorative justice. Meting the Challenges of Introducing Victim-Offender Mediation in Central and Eastern Europe by Borbala Fellegi, Leuven, Belgium. – 2005. – 188 p.
88. Griffiths C. The victims of crime and restorative justice: the Canadian experience/C. Griffiths. – International Review of Victimology, 6. – 1999. – P. 279-294.
89. Launay G., Murray P. Victim/offender groups/ G. Launay, P. Murray// Mediation and criminal justice. Victims, offenders and community / [Ed. M. Wright, B. Galaway]. – London, 1989. – 220 p.
90. Latimer J., Dowden C., Muise D. The Effectiveness of Restorative Practices: A Meta-Analysis/J. Latimer, C. Dowden, D. Muise. – Ottawa, CAN: Department of Justice, Research and Statistics Division Methodological Series. – 2001. – P. 8-15.
91. Mason A. Restorative justice: courts and civil society/A. Mason//Restorative Justice: Philosophy to Practice. – 2000. – P. 1–7.
92. McCold P. Overview of Mediation, Conferencing and Circles [report on the Tenth United Nations Congress on Crime Prevention and the Treatment of Offenders]/P. McCold. – Vienna. – 2000. – April 10-17. – P. 4-17. ./ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/jr000241.pdf>.
93. McCold P. Toward a Holistic Vision of Restorative Juvenile Justice: A Reply to the Maximalist Model/ P. McCold. – Contemporary Justice Review. – 2000. – 3(4) – P. 357–414.
94. Morris A., Young W. Reforming criminal justice: the potential of restorative justice/A. Morris, W. Young// In Restorative Justice: Philosophy to Practice. – 2000. – P. 11-31.
95. Ness Van D. An Overview of Restorative Justice Around the World: [report presented at the 11<sup>th</sup> United Nations Congress on Crime Prevention and Criminal Justice] / D. Van Ness. – Bangkok. – 2005.- P.1-19../ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icclr.law.ubc.ca/Publications/Reports>.
96. Ness Van D. Restorative Justice. [In: B. Galway and J. Hudson (eds.)]/ D. Van Ness// Criminal Justice, Restitution, and Reconciliation. Monsey, NY: Criminal Law Forum. – 1993. –4(2). – P. 251-276.

97. Newell T. Restorative Practice in Prisons: Circles and Conferencing in the Custodial Setting. Governor (retired)/ T. Newell. – Grendon Prison, UK. – 2002. – August 10. – P. 8-10.
98. O’Connell T. Resolving Crime in the Community: Restorative Justice Reforms in New Zealand and Australia/ T. O’Connell// Resolving Crime in the Community: Mediation in Criminal Justice. London, ISTD. –1994. – P.12-18.
99. Restorative Justice in Canada: A Consultation Paper Ottawa. Department of Justice, Canada. – 2000./ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.justice.gc.ca/eng/pi/pcvi-cpcv/cons.html>
100. Stuart B. Circle sentencing: mediatoin and consensus "Turning swords into Ploughshares"/ B. Stuart. – Accord. –1995. – June. – P.1-10.
101. Umbreit M., Greenwood J. National survey of victim offender mediation programs in the United States/ M. Umbreit, J. Greenwood. – Mediation Quarterly. – 1999. –16(3). – P. 235-251.
102. Umbreit M. Mediation of Criminal Conflict: an assessment of programs in four Canadian Provinces/ M. Umbreit//Center for Restorative Justice and Peacemaking. University of Minnesota. – 1995. – P. 1-95. ./ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.scribd.com/doc/1208944/Criminal-Justice-Reference-167887>.
103. Use of Adult Alternative Measures in Saskatchewan 1999-2000 and 2000-2000 //Policy, Planning and Evaluation. – 2003. – April. – P. 27-61.
104. Victim-Offender Mediation in Europe. Making Restorative Justice Work. – Leuven: Leuven University Press, 2000. – 350 p.
105. Wright M. Victims, mediation and criminal justice/ M. Wright// The criminal law review. – 1995. – № 3. – P. 185-192.
106. Youth Justice and Criminal Evidence Act 1999.// Office of Public Sector Information. / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.uk-legislation.hmso.gov.uk/acts/acts1999/ukpga\\_19990023\\_en\\_1](http://www.uk-legislation.hmso.gov.uk/acts/acts1999/ukpga_19990023_en_1).

#### **4. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ – ЗАЛК.**

#### **5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ**

Засоби діагностики, що застосовуються при викладанні навчальної дисципліни «Відновне правосуддя», можна розділити на 2 групи:

- неадаптивні засоби;
- адаптивні засоби.

**Неадаптивні** засоби:

1. Послідовна вибірка – використовується в основному для діагностики самостійної роботи студента та самодіагностики у вигляді однакових для всіх завдань.

2. Випадкова вибірка – використовується при написанні модульних контрольних робіт і полягає у випадковому виборі для кожного студента підбірки декількох завдань приблизно однакового рівня складності.

3. Ієрархічна (багаторівнева) вибірка – використовується для складання варіантів завдань для складання екзамену і полягає у випадковій підбірці для студента завдань декількох рівнів складності з різних тем, різних типів тощо.

**Адаптивні** алгоритми враховують безліч параметрів моделі студента і / або навчального матеріалу і застосовуються під час семінарських занять як правило під час усної відповіді студента. Адаптивні методи максимально використовують дані з моделі студента (наприклад, рівень підготовленості студента, рівень неспокою-тривоги, правильність відповіді та ін.) і / або моделі навчального матеріалу (наприклад, взаємозв'язку між окремими питаннями теми) і дозволяють організувати контроль індивідуально для кожного студента, підтримуючи, наприклад, оптимальний для студента рівень складності додаткових запитань або формуючи індивідуальні стратегії контролю з окремої теми, змістового модуля чи дисципліни в цілому в цілому.

З метою діагностики успішності студентів використовуються:

- а) усне опитування студентів на семінарських заняттях;
- б) опитування у вигляді письмових тестів;
- в) тематичні письмові самостійні роботи;
- г) підсумкове опитування студентів по тематиці змістових модулів;
- д) підсумкова контрольна робота.